

Deák Ferenc István – Vári Krisztina

Szabadság és szabadságvesztés

Az Magyar Katolikus Püspöki Kar Iustitia et Pax Bizottsága, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, valamint a Konrad Adenauer Alapítvány közös konferenciát rendezett „Szabadság és szabadságvesztés” címmel 2007. november 30-án és december 1-jén a Központi Papnevelő Intézetben. A tanácskozás levezető elnöke Broczky Beáta, a Iustitia et Pax Bizottság hivatalvezetője volt.

Juhász Gábor, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium államtitkára köszöntő beszédében hangsúlyozta, hogy a börtönlelkészek tevékenysége sok esetben az egyedüli fógózzát jelenti a fogvatartottak számára, s hogy a szabadságvesztésből szabadultak utógondozásában Európában több helyütt az egyházak is részt vesznek. Az Európai Börtönszabályokra utalva elmondta, hogy a szabályzók, ajánlások és a közvélemény álláspontja sokszor nem esik egybe.

Hans Kaiser, volt miniszter, a Konrad

Adenauer Alapítvány budapesti képviselőjének vezetője megnyitójában felhívta a figyelmet arra, hogy a november hónap hazája és Európa számára egyaránt fontos: 1989 novemberében került lebontásra a berlini fal. Ez az esemény a Németország keleti tartományaiban élő németek számára is lehetővé tette a szabad életet, a várva-várt szabadság megtapasztalása azonban növekvő felelősséggel járt együtt. A szabadság fogalmáról tehát nem beszélhetünk anélkül, hogy a felelősségről – mint a szabadsággal való élés egyik fontos jellemzőjéről – nem teszünk említést.

Dr. Dr. Goják János, a Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola nyugalmazott főiskolai tanára, a Iustitia et Pax Bizottság főtárgya a szabadság fogalmának társadalomelméleti kihívásairól beszélt előadásában. Kiemelte, hogy egyedül az ember rendelkezik szabad akaratral, s hogy az értelem és az akarat együtt valósítja meg a szabadságot. Az emberi énnel felelősséget kell vállalnia döntéseiért. Utalt arra, hogy a szabadságelvönás filozófiai értelemben sérti minden ember méltóságát. Kifejtette a nevelés, különösen a gondolkodásra és az önfegyelmre nevelés fontosságát. Rá-

mutatott az emberi lét behatárolt voltára, s arra, hogy az emberi szabadság nem lehet korlátlan.

Prof. Dr. Puskás Attila, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának teológia tanára a szabadság és a szabadságvesztés fogalmát értelmezte a katolikus teológia keretein belül. Az előadó hangsúlyozta, hogy a szabadság a teremtésben van megalapozva, s hogy az ember létezésre, meghalásra és szabadságra ítéltetett. Miután a szabadságot az Istentől kaptuk, az embernek tisztában kell lennie azzal, hogy a szabadság ajándék, hogy számára az „egyedül illő ethosz a hála”. Nem akkor vagyunk szabadok, amikor egyszerre több életet próbálunk megélni, hanem akkor, ha megtaláljuk saját létünk értelmét.

A konferencia következő előadója **Prof. Dr. Ludassy Mária**, az ELTE filozófiatörténésze volt, aki a „Recta ratio vagy modus vivendi” című előadásában a felvilágosodás szabadság-felfogását mutatta be. Mint ahogy idézetekkel (Locke, Montesquieu, Rousseau stb.) gazdagon tarkított előadásában kifejtette: az angol és a francia felvilágosodás morális dilemmái közül a legélőbb probléma az, amit annak idején az etikai relativizmus kontra egyetemes erkölcs kérdéseként fogalmaztak meg, manapság pedig (9/11 óta, illetve Párizs lángjainak fényénél) az emberjogi univerzalizmus szemben a multikulturalizmus értékrendszere konfliktusaként fogalmazhatunk át.

Ezt követően **Prof. Dr. Tringer László** pszichiáter, a SOTE egyetemi tanára a mentálhigiéné és szabadság viszonyrendszeréről, összefüggéseiről beszélt előadásában, amelyben a lelki betegségek, a depresszió – a szabadságot beszűkítő – szerepén kívül a szabadság transzcendentális megközelítése is nagy szerepet kapott. Az előadó felfogása szerint a szabadság feltételezi a szeretetet és a fegyelmezettséget, sőt – továbbmenve – „a szabadság önként vállalt rabság”. Az emberek együttélésének fontos fogalma az elköteleződés, amely igent és nemet mondani tudás egyszerre, s amely az identitás alapja. Az elköteleződéstől való irtózás nemcsak a lelki betegekre, hanem a társadalom egészséges tagjaira is jellemző napjainkban. A depresszióban szenvedők gyógyításának sok esetben az a célja, hogy megtalálják életük értelmét.

Ezután az Egyetemi templomban tartott szentmisén vehettek részt a tanácskozási résztvevői. Az istentisztelet főcelebránsa **S. S. R. Mayer Mihály** pécsi püspök, a Iustitia et Pax Bizottság elnöke volt. A konferencia első napja kulturális programmal és fogadással zárult.

A konferencia második napjának első előadója **Christoph Böhr** filozófus, a Német Cusanus Társaság elnöke volt. Véleménye szerint a szabadság fogalma nem magától értődő 1989 után Kelet-Közép-Európában. A korábbi éveket a szabadság utáni nosztalgia jellemzi, majd a bekövetkező szabadság egyre nehezebb teherre válik. Ebben rejlik a szabadság kettőssége: egyfelől félelem a szabadságtól, másfelől az emberek félelme attól, hogy ez a szabadság hiányzik majd. A diktatórikus rendszerek bukása után a hirtelen jött szabadság nem párosult biztonságtudattal. A növekvő egzisztenciális kiszolgáltatottság össztársadalmi szinten teret teremthet a paternalizmus számára. Ezért is fontos az európai szabadságfogalom tisztázása, újragondolása.

A következő előadás az egyházi büntetőjogba nyújtott betekintést: **Dr. Újházi Lóránd** kánonjogász előadásában az egyházi büntetések kiszabásának elméleti és gyakorlati vonatkozásairól beszélt.

Dr. Kabódi Csaba, az ELTE Állam és Jogtudományi Karának tanszékvezető egyetemi docense „A büntetés mint a közhatalom szabadságkorlátozó eszköze” címmel tartott nagy ívű, történeti áttekintést nyújtó előadást. A XIX. és a XX. század fordulójához érve elmondta, hogy ekkortól a törvényesség elve alapján megújított büntetési rendszerben a tett és a tettes-központú büntetőjogi irányzatok küzdelme figyelhető meg. A büntetési rendszerben megjelentek az intézkedések. A bűnmegelőzés egyre fontosabb szerepet tölt be az elmúlt évtizedek büntetőpolitikájában. A XXI. század büntetőpolitikájának egyik fejlődő irányzata a resztoratív igazságszolgáltatás, amely alternatív büntetésekkel és szabadságelvonással nem járó szankciókkal igyekszik reagálni a növekvő bűnözésre és az újszerű bűnelkövetői magatartásokra, figyelembe véve a sértettet és a megsértett közösséget is. Az előadó hangsúlyozta, hogy szabadságvesztés mindig volt és mindig lesz. A szabadságelvonással nem járó szankciók alkalmazása, a fogva tartás elkerülése nem szünteti meg a zárt büntetés-végrehajtás létét.

Katonáné dr. Borka Katalin ny. bv. dandártábornok, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium osztályvezetője arra a kérdésre kereste a válaszokat előadásában, hogy megteremthetők-e az európai börtönszabályok ajánlásai Magyarországon. Utalt arra, hogy a hazai jogi szabályozás igyekszik lépést tartani az európai normákkal, jóllehet az élet többször átírta-átírja a jövőbeni Bv. kódex szövegét is. A társadalomban nehéz elfogadtatni azon alapelveket, amelyek a büntetés-végrehajtási intézetekben büntetésüket töltő elítéltek életkörülményeinek javításával, büntetésük alatti munkáltatásával, továbbá a büntetést végrehajtása során érvényesülő reszocializációs törekvésekkel kapcsolatos. A nagyfokú társadalmi ellenállás, valamint az egyre szűkülő anyagi feltételek megnehezítik az új Európai Börtönszabályok ajánlásainak érvényesítését a büntetés-végrehajtás napi gyakorlatában. Az Ajánlás alapelvei közé tartozik a normalizáció elve, amely azt jelenti, hogy a börtönkörülményeket a kinti életben megszokottakhoz kell igazítani. Ez az elv a hazai szabályozásban is megjelenik, azonban megvalósítása a gyakorlatban gyakran nehézségekbe ütközik. (Például a CPT vizsgálata során megállapította, hogy a szűkös anyagi források nem eredményezhetnek rossz elhelyezést.) Szintén alapelv a nyitottság elve. Ez kifejezésre jut a fogvatartottak korlátlan mennyiségű és szabad levelezésében, a sajtó és a tömegkommunikációs eszközök használatában, a látogatók fogadásában, a kimaradás és eltávozás bevezetésében, az intézeteknek a civil szervezetek által történő látogatásában. Az integrációs vagy felelősségi elvnek a büntetés-végrehajtásának egészét át kell hatnia. Ezen alapelv megvalósítása a fogvatartottak foglalkoztatásával, oktatásával és munkáltatásával történik. A hazai büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartottak 40%-a végez társadalmi értelemben is hasznos munkát. A fogvatartotti munkáltatás bővítését a szűkös költségvetési keretek nem teszik lehetővé, pedig a reszocializáció egyik pillére lehet egy szakma megszerzése vagy a rendsze-

res munkavégzésre való képesség kialakítása. Az előadó kiemelte, hogy az európai börtönszabályok egyes alapelveinek áttekintése mindeddig a fogvatartottak szempontjából történt meg. A fogvatartók oldaláról történő áttekintés egy következő előadás témája lehet a soron következő tanácskozáson.

A konferencia **S. S. R. Mayer Mihály** zárszavával fejeződött be. A fenti összefoglaló, amely az előadások tartalmának érzékeltetésére törekedett, természetesen nem adhatta vissza a rendezvény eszmecsere-jellegét. (Az egyes előadásokat követően lehetőség nyílt a véleménynyilvánításra és kérdések feltevésére.) A hozzászólók között a börtönlelkészek is szép számmal képviseltették magukat.

A konferencia „esszenciáját” **Hans Kaiser** szavaival lehet legjobban összefoglalni: „A szabadság, az ember méltósága fontos szerepet játszik az európai értékrendben. A szabadság elvonása a szabadság hiányától való szenvedést vonja maga után. Ezért fontos a civil szervezetek, egyházak munkája azok között, akiknek a szabadságát elvonták. A szabadságuktól megfosztottakat tanítani kell a szabadságra, majd segíteni kell őket a szabad társadalomba való visszailleszkedésben. Mindez csak a jog, az igazságosság és a megbékélés összefüggésében valósítható meg.”